Što je polazište ekonomskoj politici? S jedne strane, makroekonomisti smatraju da je zadaća ekonomske politike da stvara uvjete za gospodarstvo u cjelini, s druge strane, mikroekonomisti se zalažu za mikroekonomski pristup ekonomskoj politici. Drugim riječima, makroekonomisti polaze od prosječnih veličina, koje mikroekonomisti žele nadopuniti rasponom varijacija promatranih prosječinih veličina. Makroekonomisti malo ili, čak, nimalo vode računa o snazi nacionalnih tvrtki, mikroekonomisti smatraju da je veličina, i tako određena ekonomska snaga, odlučujući čimbenik u kreiranju moguće učinkovite ekonomske politike. Ovaj napis ima za cilj da ukaže na potrebu snažnijeg uvažavanja mikroekeonomskog pristupa makroekonomske politike.

Iako prosječne vrijednosti mogu dobro opisati stanje u gospodarstvu, raspon varijacija i oblik distribucije promatrane makroekonomske kategorije znatno će precizirati srednju vrijednost. Uzmimo primjer profitne stope. Svako gospodarstvo ima svoju specifičnu distribuciju profitnih stopa. Manje razvijene zemlje imaju lijevostrane distribucije, a razvijene desnostrane distribucije. Moguće je, kao što to statističari i ekonomski analitičari znaju, imati različite distribucije iako im je srednja vrijednost jednaka ili gotovo jednaka. Srednja vrijednost, recimo profitne stope, može približno odrediti nosiocima ekonomske politike veličinu „amortizera“ nacionalnog gospodarstva, što je od izuzetnog značaja u uvjetima recesije. Što više, prisutna profitna stopa nacionlnog gospodarstva može biti snažno uporište dobrim ili lošim očekivanjima što u prvom slučaju povećava sklonost investicijama, a u drogom njezino smanjenje. Narodski rečeno, veći profiti od kamatnih stopa povećat će sklonost investiranju. Ukoliko su kamaatne stope veće od profitnih stopa imat ćemo smanjivanje sklonosti investiranju. Naprosto poduzetnici ćele koristiti tzv. financijsku polugu u procesu investiranja. Tako nas uči klasična mikroekonomija.

Međutim, u uvjetima globaliziranog gospodarstva daleko je veći značaj veličina tvrtke i odnos rada i kapitala. Naime, pod istim uvjetima, veličina tvrtke bitno će odrediti njezinu snagu. Veličina sama po sebi povećava učinkovitost odnosne tvrtke, s jedne strane, i, s druge strane, povećava sposobnost amortizacije negativnih učinaka u uvjetima krize. Narodski rečeno, ekonomija obujma ima svoje učinke. Otuda moje nezadovoljstvo čestim iskazima kako je budućnost hrvatskog gospodarstva vidi u malim i srednjim tvrtkama, promatrano po veličini. Naprosto, samo velike tvrtke imaju mogućnost upravljanja svojim razvojem.

Zašto je tome tako?

Moderne multinacionalne korporacije svoj razvoj temelje prvenstveno na toku gotovine. Veliki prihodi i veliki rashodi omogućuju daleko veće ekonomiziranje kako u sferi prihoda tako i u sferi rashoda. I dok, recimo, marketing postaje temelj razvoja velikih tvrtki, male tvrtke više brige vode o tekućim problemima i svome opstanku, a manje o razvoju. To nije slučajno to je zakonito.

Za razliku od malih tvrtki koje svoje poslovanje procjenjuju po veličini profitne marže, velike tvrtke svoje poslovanje procjenjuju po tijeku gotovine, cash flow. Što je veći tijek gotovine to je veća autonomsnost u politici neke tvrtke. Tijek gotovine u ovom radu određujem kao iznos neto-profita uvećanog za amortizaciju. (Ovo nikako ne znači da odnosna tvrtka svojom poslovnom politikom ne djeluje na poboljšanje svoga tijeka gotovine, ali je to od sekundarnog značaja za naše razmatranje; velike tvrtke preferiraju aktivnu politiku upravljanja gotovinom.) Narodski rečeno tu je „kvaka 22“. Velike tvrtke raspolažu skupom opremom koja omogućuje daleko veću učinkovitost nego što je to slučaj kod male tvrtke. Nadalje, veliki udio opereme omogućuje odnosnoj tvrtki velike otpise na račun amortizacije što povećava likvidnost odnosnih tvrtki. Drugim riječima, razvoj tehnologije zahtjeva snažnu investicijsku aktivnost ukoliko odnosna tvrtka želi ostati konkurentna, što nije moguće u slučaju male i srednje tvrtke. Tehnologija štedi radnu snagu pa razvoj nužno smanjuje broj potrebnih radnika. Prema tome, velike tvrtke će investirati sukladno inovacijama, a recesija će tek djelomično usporiti proces investiranja. To je silno važan zaključak. Današnja očekivanja glede dinamiziranja investicijske aktivnosti nemaju svoje uporište u modernoj ekonomskoj znanosti; ona su naprosto nerealna. Nadalje, u uvjetima, kao što je to u Hrvatskoj, neprimjereno visoka porezna presija na radnu snagu dodatno usmjerava investitore da odaberu one tehnologije koje će minimizirati potreban broj radnika. Ekonomisti bi rekli povećanje porezne presije značajno djeluje na odnos rada i kapitala, mjenja položaj izokvante.

Vratimo se tijeku gotovine.

Velike multinacionalne korporacije, upravo zbog svoje financijske snage, u mogućnosti su diktirati uvjete gdje će i pod kojima uvjetima investirati. Stoga, nije nikakvo čudo da se zemlje natječu koje i kakve će pogodnosti ponuditi investitorima. Financijska neovisnost od eksternih izvora financiranja omogućuju optimalnu alokaciju kapitala sukladno svojim razvojnim ciljevima što nije slučaj ukoliko se investicija financira eksternim izvorima. Ovo nikako ne znači da multinacionalne korporacije ne koriste eksterne izvore financiranja, već znači da multinacionalne korporacije ne ovise o eksternim izvorima financiranja.

U malim i nerazvijenim zemljama, kao što je to Hrvatska, u uvjetima krize, kamatne stope rastu a raspoloživi tijek gotovine u najvećem broju slučajeva nije dostatan za financiranje potrebnih investicija. Dovoljno je ukazati na problem nelikvidnosti. Narodski rečeno, bitno je različita pozicija tvrtke u uvejtima kada pokriva 70 ili više posto namjeravane investicije u odnosu na stanje kada je pokrivenost investicije svega desetak ili manje posto. Zato nije slučajno da brzorastuće male tvrtke obično kao nepremostiv problem imaju upravo u zatvaranju financijske konstrukcije poslovnog poduhvata. Ovom svakako valja pridodati da tvrtke koje imaju veliki tijek gotovine obično imaju i dobar kreditni rejting pa su poslovne banke životno zainteresirane da financiraju njihove projekte. Stoga ne treba čuditi da je isprepletenost bankarskog sustava i multinacionalnih korporacija tako izražena. Samo da podsjetim zainteresiranog čitatelja da može u Lenjinovom „Imperijalizmu kao najviši stadij kapitalizma“ naći obilje dodatne argumentacije.

Zato male i nerazvijene zemlje, slučaj Hrvatske, moraju imati prepoznatljivu i predvidivu ekonomsku politiku. Osim toga, u malim i nerazvijenim zemljama nije moguće voditi autonomnu ekonomsku politiku kako si to neki zamišljaju. Mala i nerazvijena zemlja ima mali broj stupnjeva slobode i daleko je složenije upravljati takvim gospodarstvom.

Hrvatska ima malo i slabo učinkovito gospodarstvo. Ekonomisti bi rekli da hrvatsko gospodartvo ima malu dodanu vrijednost. To znači da su „amortizeri“ vrlo tanki. Nadalje, hrvatsko je gospodarstvo sastavljeno od malih tvrtki koje su osjetljive na udare blagih lahora iz okružja. Ne zaboravimo u okružju vladaju olujni uvjeti. Objektivno samo visoke stope rasta mogu smanjiti visoku nezaposlenost. Prema tome, povećanje zaposlenosti nije jednostavan zadatak. Međutim, umjesto da raspoloživo znanje uključimo u pravcu odnaženja gospodarstva, mi ignoriramo znanje koje nas jedino može „izvući“ iz ovog tragičnog stanja.

Stoga, razmišljati da li se odrediti za inflaciju i povećanje javnog i inozemnog duga nije pravi put. Jednako tako nije pravi put ukoliko se odredimo samo za „rezanje“. Nama su potrebne promjene koje će smanjiti entropiju gospodarskog, pa možemo reći i društvenog, sustava. Zato se i dalje zalažem za Koaliciju. MMF da ili ne za mene nije dilema. Za mene je dilema da li se želimo mjenjati ili ne želimo. Ostalo su samo derivacije temeljne odluke.

Na kraju, samo da podsjetim, zalagao sam se početkom prošle godine za povrat zaštitne kamate na kapital, što se nije prihvatilo, upravo zato da se poveća tijek gotovine hrvatskih tvrtki ili, što je isto, stopa samofinanciranja.